

فصلنامه بین المللی قانون یار

License Number: ۷۸۸۶۴ Article Cod: Y۶SH۲۱A۲۸۵ ISSN-P: ۲۵۳۸-۳۷۰۱

بررسی ابعاد جزایی و حقوقی سرقت از بانک ملی تهران

(تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۰۹/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۱/۰۲/۱۸)

علیرضا ربیعہ^۱

کارشناس ارشد و پژوهشگر حوزه حقوق جزا و جرم‌شناسی

چکیده

در سرقتی که در ۱۴ خرداد ۱۴۰۱ از بانک ملی در تهران انجام شد محتویات ۱۶۲ صندوق امانات مستقر در بانک توسط سارقین به سرقت رفت و موجی از انتقادات نسبت به چرایی این سرقت با توجه به وجود سیستم‌های حفاظتی هوشمند و حفاظت انسانی مطرح گردید و پلیس و دستگاه قضا و حتی نمایندگان مجلس هم خبر از تحقیق و تفحص در این زمینه دادند. سرقت واقع شده بسیار سازمان یافته و با برنامه ریزی بود. سرقت اخیر از بانک ملی در واقع تفاوت‌های زیادی با سرقت‌های سنتی دارد چه از لحاظ مال برده و کیفیت سرقت و شخصیت و سواد سارقین و تعداد آنها و علت تحقق جرم به لحاظ جرم‌شناسی در سرقت‌های سنتی منشاء معمولاً فقر است در سرقت بانک منشاء آن زیادخواهی است. سرقت از بانک علی‌رغم سرقت‌های دیگر پیامدهای زیادی می‌تواند داشته باشد من جمله موضوعات امنیتی. سرقت از بانک با وجود سیستم‌های امنیتی بانک به لحاظ دوربین‌ها و سنسورها و آژیر و استحکام منافذ نیز آن را از سرقت‌های سنتی متمایز می‌کند. در موضوع دشوار بودن تعیین خسارت وارده از آنجایی که بانک از جزئیات این اموال اطلاع نداشته و مشتریان هم همواره می‌توانستند به محتویات صندوق دسترسی داشته باشند، مشکل اساسی در تعیین اموال و ارزیابی خسارت است. به لحاظ حقوقی اگر مشتریان لیست اموال از جمله مبلغ نقدی (ارزی یا ریالی)، طلا و سکه و... را در زمان سپردن به صندوق قید کرده باشند طبیعتاً خسارت آنها باید پرداخت شود ولی با توجه به اینکه لیست اموال بر مبنای خوداظهاری اشخاص است، یکی از مشکلات اثبات تعداد و میزان و نوع اموال مسروقه است.

اولین سوالی که به ذهن میرسد این است که علت سهل انگاری بانک در اتخاذ تدبیر برای تامین امنیت پول مردم چه بوده است؟

آیا بانک پول مردم را در صندوق امانت واقعا امانت ندیده است؟ و با دارندگان صندوق امانت همچون مستاجری رفتار می کند که فقط مکان اجاره داده است و ضامن امنیت آن نیست؟

آیا مدیران بانک اینقدر بی تفاوت و دچار توهم امنیت بالا هستند که حتی به پیامک سرقت که ارسال شده هم بی اعتنا بوده اند؟

آیا احساس مسئولیت در مدیران بانکی تزلزل یافته است و حقوق خود را در حد حضور در غیر روزهای تعطیل می دانند؟

این مورد مختص اموال به سرقت رفته اخیر نیست و همواره وجود داشته است. بر این اساس، عدم امکان احراز صحت و سقم ادعای مشتری، دلیلی بر کذب ادعای وی نیست. در فرض اختلاف، استمداد از قرائن و شواهد می تواند به حل مساله کمک کند و درخصوص اموال غیرمادی، دادگاه می تواند با توجه به ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری که مقرر کرده است شاکی می تواند جبران تمام ضرر و زیان های مادی و معنوی و منافع ممکن الحصول ناشی از جرم را مطالبه کند، رقم مناسبی را برای جبران خسارت از مشتری تعیین کند. مسلما مدیریت کلان امنیتی کشور و بانکها باید تدبیری اتخاذ کرده و بابت امنیت صندوق ها فکرها ی نوینی را اجرا کنند. تکرار این حوادث فاجعه ای است که تبعات منفی زیادی را به بار خواهد آورد.

واژگان کلیدی: سرقت، بانک ملی، صندوق های امانت بانک، سارقان بانک، سیستم های حفاظتی بانک

مقدمه

در سرقت انجام شده تعدادی از صندوق های امانات در بانک به سرقت رفت و موجب انتقادهایی نسبت به سیستم های حفاظتی هوشمند و حفاظت انسانی مطرح شد. پلیس و دستگاه قضا به این حادثه ورود کردند و نظریات مختلفی در زمینه های جزایی و حقوقی از جانب حقوقدانان مطرح گردید و تصوراتی مبنی بر تبانی بین مسئولین تامین امنیت و سارقین متصور است. از منظر جرم شناسی و جزایی با توجه به اعتماد مردم و افراد صاحب صندوق به بانک که اموال خود را در محلی امن قرار داده و در

قبال این اعتماد و محیط امن برای اشیای با ارزش خود ماهیانه اجاره ای نیز به بانک پرداخت میکرده اند میتوان اتهام خیانت در امانت را متوجه مسئولین بانک کرد چرا که در ارکان و عوامل جرم خیانت در امانت که مستند به ماده ۶۷۴ قانون مجازات اسلامی نیز می باشد. از دیدگاه حقوقی از آنجایی که عرف جامعه بانک را به دلایل متعدد از جمله تبلیغات و تشویق عموم مردم و اعتماد سازی و حتی توصیف بانک و برخورداری از امنیت بالای آن در نگهداری از اموال با ارزش مردم به عنوان مسئول مستقیم می شناسد و در قراردادهای بانکی هم که منعقد میشود از جمله قرارداد اجاره صندوق، که البته قراردادهای الحاقی محسوب می شوند؛ یعنی قراردادی که بانک تمام مفاد قرارداد را تعیین می کند و اختیار مشتری نهایتاً محدود به امضاء یا عدم امضای آن است. لذا عدالت و انصاف حکم می کند که مفاد اینگونه قراردادها، که یک طرفه و به تماماً به نفع بانک تنظیم می شوند، در پرتو عدالت و انصاف تفسیر شوند تا حقوق مشتریان بانک تضییع نشود و بانک از موقعیت برتر خود، سوء استفاده نکند. و توصیف و تصمیم گیری در مورد رابطه حقوقی طرفین (اینکه عنوان قرارداد اجاره است یا امانت یا هر عقد دیگری)، با دادگاه است و توصیف طرفین، قاطع نیست. دادگاه بر حسب مفاد تراضی طرفین و قواعد عرفی، تشخیص می دهد که عنوان حقوقی مناسب چیست؛ لذا بانک نمی تواند با استناد به اینکه طرفین رابطه حقوقی خود را اجاره توصیف کرده اند، خود را از اعمال قواعد حقوقی دیگر مبرا بداند.

بخش اول: بررسی نظریات جرم شناسی

این سرقت یکی از جالب ترین سرقت های قرن اخیر در ایران است سرقت از اینگونه صندوق ها که به شدت تحت حفاظت قرار دارد و برای رسیدن به صندوق باید از چند مرحله امنیتی عبور کرد از منظر جرم شناسی با فرضیات ذیل قابل بررسی است:

(۱) نباید این ذهنیت را ایجاد کرد که سارقین کار خیلی بزرگی انجام داده اند بلکه این سیستم های امنیتی بانک است که قدیمی و ناکارآمد شده اند، به همین دلیل سارقین معمولی با کمی اطلاعات و برنامه ریزی و هوشمندی می توانند از سد آنها عبور کنند.

(۲) بعضی از سارقین در ایران در حال سازمان یافتگی و مجهز شدن به ابزار پیشرفته جهت از کار انداختن سیستم های هوشمند هستند دیگر سرقت های عادی و سنتی جوابگوی نیاز سارقین نیست و در کنار سارقین سایبری باید منتظر سارقینی با برنامه ریزی سازمان یافته و حرفه ای باشیم.

(۳) پلیس در کشف و مقابله با سرقت های کوچک و بزرگ بدلیل وسعت و تنوع در سرقت ها و همچنین فقدان نیروی لازم و عدم مکفی بودن نیروی متخصص کارایی لازم خود را به مراتب از دست

داده است و این معضل سارقین را جری تر کرده و به همین دلیل کمتر به دستگیری فکر می کنند.

۴) فساد درون سیستمی دولتی و بانکها با فساد برون سیستمی عجین شده و در نتیجه با هم پیوند خورده و به نوعی در فرآیند ارتکاب جرم دخیل هستند متأسفانه بعضاً همکاری مسئولین امنیتی با سارقین وارد مرحله پیشرفته شده است و این نوع سرقت ناشی از این پیوندها در حال پیشرفت است و در صورت عدم تدبیر موثر باید منتظر شیوع این نوع سرقت‌ها در آینده باشیم.

از نگاهی دیگر جرم به وقوع پیوسته در پرونده‌ی حاضر در دو فرض قابل بررسی است:

فرض اول: مشارکت مسئولین بانک در عمل ارتكابی متهمین اصلی و فرض دوم: عدم مشارکت و یا صرفاً بی احتیاطی، بی مبالائی و یا تقصیر مسئولین در رعایت تدابیر حفاظتی و امنیتی.

در فرض اول که مشارکت مسئولین بانک در انتقال اموال داخل صندوق‌های بانک میباشد، این چالش حقوقی را مطرح خواهد کرد که عنوان اتهامی متهمین سرقت خواهد بود و یا خیانت در امانت؟ در پاسخ به این سؤال دیدگاه گروهی از حقوقدانان این است که موضوع منطبق بر جرم سرقت است اما گروهی دیگر همچون دکتر میرمحمد صادقی این وضعیت را خیانت در امانت تلقی نموده و استدلالاتی در تأیید این نظر در کتاب جرایم علیه اموال و مالکیت خویش بیان می‌دارد که از جمله‌ی این استدلالات می‌توان به این موضوع اشاره نمود که وجوهی که سپرده‌گذاران در قالب حساب‌های بانکی و سپرده‌ها نزد بانک‌ها می‌سپارند به جهت اینکه در قالب عقود اسلامی به بانک تملیک می‌شود، در نتیجه امانت محسوب نمی‌گردد و اگر مسئولین بانک نسبت به تصاحب آن‌ها اقدام نمایند، جرم خیانت در امانت محقق نیست چرا که در جرم خیانت می‌بایست رابطه‌ی حقوقی بین مالک و امین رابطه‌ی امانی باشد نه رابطه‌ی تملیک مال، اما در زمانی که وجوه به بانک توسط سپرده‌گذاران پرداخت می‌شود، رابطه‌ی امانی ایجاد نمی‌شود بلکه بانک مالک مال می‌شود.

اما در فرضی که اشخاص و مردم وجوه و یا اموال خود را در صندوق امانات بانک قرار می‌دهند به واسطه‌ی اینکه این وجوه و اموال به امانت داده می‌شود اگر مسئولین بانک اقدام به تصاحب آن نمایند، جرم خیانت در امانت محقق شده است. این استاد دانشگاه اعتقاد دارد ممکن است این مطلب بیان شود که قراردادهایی که بانک با مشتریان خود برای صندوق امانات منعقد می‌نماید در قالب اجاره‌ی صندوق قلمداد شود و بانک به عنوان موجر مدعی شود که هیچ تعهدی نسبت به اموال سپرده شده، ندارد و رابطه‌ی امانی فی مابین طرفین ایجاد نشده است و در نتیجه جرم خیانت در امانت نمی‌تواند تحقق پیدا نماید. لکن باید دانست که ماهیت عقد را عنوانی که بر آن اطلاق می‌نمایند، تعیین

نمی‌نماید بلکه قصد طرفین عقد، ماهیت معامله را مشخص می‌نماید قاعده‌ی فقهی "العقود تابعه القصود" بیانگر این مهم است و در نتیجه مردم با این قصد که مال یا وجوه یا کالاهای گران بهای خود را در بانک که محل امن و حفاظت شده می‌باشد، به امانت می‌گذارند و حاضر هستند هزینه‌ای پرداخت کنند تا بانک از آن‌ها محافظت کند و نه اینکه صرفاً محل یا مکانی را اجاره کنند تا وسایل خود را در آن قرار دهند و ماهیت این عقد براساس قصد عرفی مردم و شهروندان، امانت می‌باشد و نه اجاره‌ی محل یا ملک و چون رابطه‌ی امانی در این شکل محرز است و اگر مسئولین بانک با سایر متهمین که سمتی در بانک ندارند، مشارکت نمایند (اعم از فعل یا ترک فعل) در تصاحب اموال و وجوه گران قیمت داخل صندوق‌های امانات، جرم خیانت در امانت به وقوع پیوسته است. اما در فرض دوم یعنی عدم مشارکت مسئولین بانک در عمل ارتكابی با سایر متهمین، حال چه تقصیری از ناحیه‌ی مسئولین بانک به وقوع پیوسته باشد (اعم از بی احتیاطی، بی مبالاتی، عدم رعایت نظامات دولتی یا غفلت) و یا اینکه خیر و در هر حال چون سوء نیت و عمد در فعل توسط مسئولین بانک در عمل ارتكابی سایر متهمین وجود ندارد، لذا خیانت در امانت منتفی بوده و در این فرض قطعاً عمل متهمین سرقت خواهد بود.

بخش دوم: بررسی و شناختابعاد حقوقی مسئولیت بانک ملی

بند اول: حدود تعهدات بانک‌ها در برابر مشتری در مورد صندوق امانات

برخی افراد به ویژه بعضی از مدیران بانک‌ها، عقد ناظر بر این موضوع را اجاره صندوق می‌دانند و برخی دیگر از حقوقدانان، آن را قرار داد ودیعه می‌نامند ولی بانک را جهت حفظ امانت و استرداد مال مورد ودیعه متعهد به نتیجه می‌دانند و نظریات دیگری که مطرح شده است به نظر می‌رسد در پاسخ به حدود تعهدات بانک، ابتدائاً باید نوعیت این قرار داد و ماهیت تعهدات آن را شناخت لذا توجه به چند جنبه‌ی مهم اثر گذار است.

نکته اول: اگر به اراده‌ی طرفین در این نوع قرار دادها توجه نماییم، چند مقصود و محتوا در مفاد این ترازی مد نظر بوده است. امانت به یک شخص حقوقی معتبر، یعنی بانک سپرده شده است؛ به طوری که نام بانک در زمان انتخاب مشتری (مشتریان خاصی که از این خدمات ویژه بانکی بهره مند می‌شوند) نیز تاثیر دارد. بانک‌ها در مکانی امن از شعب خود و باتضمینات ایمن سازی از محتویات اموال سپرده شده نگه داری نمایند، به طوری که امنیت آن تضمین شده تر از هر مکان دیگری باشد. -بانک‌ها امین هستند و به محض درخواست مشتری، باید محتویات صندوق امانت را مسترد نمایند.

لذا توجه به مفاد ارادی، عرفی و قانونی قرارداد اهمیت اصلی را دارد. به نظر می‌رسد اولاً، تنزل رابطه قراردادی به عقود مدنی و سستی همچون اجاره و یا ودیعه، نه با اراده‌ی طرفین انطباق دارد و نه با قانون؛ بی‌گمان یک قرارداد مستقل است. ثانیاً، در این قرارداد باید به ماهیت تجاری-اقتصادی این نوع خدمت در چهارچوب قواعد آمره حاکم بر بانک‌ها نیز توجه نمود. این قرارداد نه اجاره‌ی مدنی است نه قرارداد ودیعه‌ی سستی بانک‌ها به موجب این قرارداد نامعین با تأثر از قواعد آمره و مسئولیت قانونی- قراردادی متعهد به امانت داری هستند با تعهد به تضمین حفظ ایمنی صندوق تا استرداد محتویات آن به مشتری بانک‌ها این خدمت را نه تنها با مبنای تعهد قانونی و اصولی انجام می‌دهند، بلکه همگان به دیده‌ی خدمت اقتصادی، بانک‌ها به آن می‌نگرند نه اذن محض و احسان و لذا تمسک به قاعده‌ی لیس علی الامین الا الیمین و یا لیس علی المومن ضمان و یا اصرار بر تلقی اجاره دادن یک صندوق در گوشه‌ای از بانک، بی‌توجهی در ماهیت این نوع قراردادها و تعهدات قانونی-قراردادی این خدمت اقتصادی است.

نکته دوم: از نظر حقوق مدنی و همچنین حقوق عمومی، الزاماً عنوان انتخاب شده‌ی طرفین برای عقد مانند اجاره، ودیعه و بیع تعیین کننده‌ی نهایی نیست؛ بلکه نوع عقد با توجه به اراده‌ی واقعی طرفین و احکام قانونی که ممکن است از قواعد آمره نیز باشد تعیین می‌شود.

نکته سوم: باید به ماهیت تعهد بانک در برابر مشتری نیز توجه نمود، عمل بانک، خدمت اقتصادی، با ماهیت تجاری، وفق ماده‌ی ۲ قانون تجارت است نه عمل تبرئی یا احسانی و ارفاقی مدنظر نهادهای سستی مشابه در حقوق مدنی لذا ملاحظه‌ی این نوع تعهدات در گردونه‌ی اعمال اذنی محض و تعهدات مدنی ساده یک خطاست.

نکته چهارم: تعهد بانک در این قرارداد از نوع تعهد بانکی، از نوع خدمات بانکی نیز است از یک سو این تعهد هرچند عملیات بانکی به مفهوم اخص نیست ماهیت ویژه و آثار قانونی‌ای دارد که هیچ آیین نامه‌ای در تقابل با آن نزد دادگاه و قانون‌گذار محل توجه نخواهد بود برای مثال بند ج ماده‌ی ۳۵ قانون پولی بانکی مقرر می‌دارد هر بانک در مقابل خساراتی که در اثر عملیات آن متوجه مشتریان می‌شود مسئول متعهد جبران خواهد بود. از سوی دیگر ماهیت قانونی تعهد بانک‌ها به مشتریان حق عمومی با ماهیت فرا خصوصی بخشیده است اگر به قواعد حاکم بر عملیات و خدمات بانکی توجه نماییم به غلبه‌ی قوانین آمره و اصل رعایت منافع عمومی در این قواعد پی می‌بریم. ثالثاً، عدم رویت محتویات امانت آن را به عقدی مانند اجاره‌ی صندوق و یا مشتری را به یک مدعی تمام عیار نیازمند

اثبات در عرصه‌ی مدنی تنزل نمی‌دهد در مدار این اثبات باید، به امارات و سهولت ادله در روابط اقتصادی مبتنی بر اعتماد، وبا ماهیت تضمین تعهدات در حدود قانونی و اصولی توجه داشت پذیرش بان از امانات بدون تهیه‌ی لیست محتویات نه از باب عدم مسئولیت بلکه القاء کننده‌ی اراده‌ی ضمنی تضمین مسئولیت در استرداد کلیه‌ی محتویات آن و تفاوت در روش معمول وقواعد رایج بار اثبات است. اطمینان داریم دادگاه‌ها با رویکرد حقوق حاکم بر قراردادهای نوین ودانش بانکداری و تجارت نسبت به این خدمت اقتصادی و بازرگانی قضاوت خواهند نمود.

نکته پنجم: این نوع قراردادهای با ماهیت، الحاقی وبدون مذاکرات آزاد هستند بنابراین توجه به اصول برتر از برخی شروط ویا آیین نامه هاست در اینجا کافی است به احکام قانونی چند ماده از قانون تجارت الکترونیکی توجه نماییم که متضمن اصول کلی است. ماده ۳۵، براساس لزوم حسن نیت در معاملات و از جمله ضرورت رعایت افراد ناتوان و ارائه شود. ماده ۴۵، اجرای حقوق مصرف کننده به موجب این قانون نباید براساس سایر قوانین که حمایت ضعیف تری اعمال می‌کنند متوقف شود. ماده ۴۶، استفاده از شروط قراردادی خلاف مقررات این فصل وهمچنین اعمال شروط غیر منصفانه به ضرر مصرف کننده، موثر نیست. به ویژه آنکه با توجه به ماهیت قانونی تعهدات بانک‌ها از جهت نوع وظیفه‌ی قانونی و ماهیت قوی تر در قرارداد الحاقی، نقش توافق در تحدید و سلب مسئولیت ضعیف و بعضا بلااثر است. مسئولیت حقوقی، زمانی ایجاد می‌شود که تعهدی نقض شود؛ خواه آن تعهد، قراردادی باشد یا قانونی. بنابراین، باید برای اظهار نظر در باب مسئولیت حقوقی بانک ملی نسبت به سرقت صندوق امانات، مفاد قرارداد میان بانک و مشتری و همچنین قواعد حقوقی حاکم بر موضوع بررسی گردد.

نتیجه گیری

به هر حال تصور این است که قراردادهای در خصوص صندوق امانات نه اجاره‌ی مدنی است و نه قرارداد ودیعه‌ی سنتی بانک‌ها به موجب این قرارداد نامعین با تاثر از قواعد آمره و مسئولیت قانونی- قراردادی متعهد به امانت داری هستند با تعهد به تضمین حفظ ایمنی صندوق تا استرداد محتویات آن به مشتری بانک‌ها این خدمت را نه تنها با مبنای تعهد قانونی و اصولی انجام می‌دهند، بلکه همگان به دیده‌ی خدمت اقتصادی، بانک‌ها به آن می‌نگرند نه اذن محض و احسان و لذا تمسک به قاعده‌ی لیس علی الامین الا الیمین ویا لیس علی الموتمن ضمان ویا اصرار بر تلقی اجاره دادن یک صندوق در گوشه ای از بانک، بی توجهی در ماهیت این نوع قراردادهای و تعهدات قانونی-قراردادی این خدمت

اقتصادی است. از طرفی سرقت‌های خرد و کلان در برهه فعلی کم در حال تبدیل شدن به جدی‌ترین مساله و مشکل مردم است سارقین کوچک در حال تبدیل به باند سرقت و قوت گرفتن هستند و لذت تعامل با هم را می‌چشند؛ حال صرف نظر از مباحث کلان و رفع مشکلات اقتصادی مردم و پیشگیری‌های اجتماعی و فرهنگی که می‌تواند در بلند مدت تاثیرگذار باشد میتوان به چند راهکار زیر اشاره کرد:

(الف) توسعه نیروی پلیس در ابعاد مختلف اعم از تخصص در حوزه‌های مختلف امنیتی در سطح کلان با هدف پیشگیری و دستگیری سارقین

(ب) مقابله جدی و پر قدرت همه دستگاه‌های مسئول با جرایم در حوزه پولشویی

(ج) توسعه سیستم بارکدینگ کالاها و نشانه دار کردن اموال و برخورد جدی با پدیده مالخوری

(د) مأموریت به پلیس در جهت همگام سازی و رسیدن به بالاترین دستاوردهای بشری در حوزه امنیت بخصوص در کشورهای صاحب سبک نظیر

(ذ) قاطعیت در پیگیری سریع و کشف جرایم توسط پلیس و در ادامه حمایت قاطعانه دستگاه قضا به نحوی که بازدارندگی لازم را در جهت ارتکاب سرقت‌های خرد و کلان ایجاد کند.

(ه) بازنگری فوری در قانون کاهش مجازات تعزیری مصوب اردیبهشت ۱۳۹۹ و قاطعیت در اجرای مجازات و حبس‌ها در خصوص سرقت‌های سازمان یافته و باندي

(ی) توجه و توسعه حمایت از بزه دیدگان سرقت با بیمه‌های متعدد و پذیرش مسئولیت جبران خسارت توسط دستگاه‌های ذیربط

نتیجه آنکه مفاد قرارداد و عرف و مبنای توافق بانک و مشتری و اوضاع و احوال مربوطه، دارای اهمیت است و اهم تر از آن تقصیر و مسئولیت بانک که به طور مفصل بررسی شد.

منابع و مآخذ

الف) کتب

- ۱- میر محمد صادقی، حسین، جرائم علیه اموال و مالکیت، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۳ شمسی
- ۲- گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۸۴ شمسی
- ۳- شامبیاتی، هوشنگ، حقوق کیفری اختصاصی، تهران، نشر ژولین، ۱۳۸۵ شمسی
- ۴- محمدی گیلانی، محمد، حقوق کیفری در اسلام، تهران، انتشارات المهدی، ۱۳۶۲ شمسی
- ۵- طبیبی جبلی، مرتضی و مهرداد اطهری، فقه جزایی تکمله المنهاج، نشر میزان، ۱۳۹۳ شمسی
- ۶- محمدی، ابوالحسن، حقوق کیفری اسلام، نشر دانشگاه تهران، ۱۳۷۴ شمسی
- ۷- میرزائی، علیرضا، محشی، قانون مجازات اسلامی، انتشارات بهنامی، ۱۳۹۲ شمسی
- ۸- زراعت، عباس، شرح قانون مجازات اسلامی، نشر فیض، بی تا
- ۹- شیر، عباس، سقوط مجازات در حقوق کیفری اسلام و ایران، تهران جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۲ شمسی
- ۱۰- فیض، علیرضا، تطبیق در حقوق جزای عمومی اسلام، تهران، نشر امیر کبیر، ۱۳۶۵ شمسی
- ۱۱- صبری، نور محمد، جرم سرقت در حقوق کیفری ایران و اسلام، انتشارات ققنوس، ۱۳۷۸ شمسی
- ۱۲- عمید، حسن، فرهنگ فارسی، تهران، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۹ شمسی
- ۱۳- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، بی تا، ۱۳۷۲ شمسی
- ۱۴- بهشتی، محمد، فرهنگ صبا، انتشارات صبا، ۱۳۶۵ شمسی
- ۱۵- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، نشر گنج دانش، ۱۳۷۲ شمسی
- ۱۶- خالقی، علی، آئین دادرسی کیفری، تهران، نشر دانش، ۱۳۷۸ شمسی
- ۱۷- فرهودی نیا، حسن، جرائم علیه آسایش عمومی، نشر یادآوران، ۱۳۹۰ شمسی
- ۱۸- لطفی، اسدالله، ترجمه مباحث حقوقی شرح لمعه، انتشارات مجد، ۱۳۹۰ شمسی
- ۱۹- دادمرزی، سید مهدی، فقه استدلالی، ترجمه تحریر الروضه فی شرح اللمعه، نشر طه، ۱۳۸۹ شمسی
- ۲۰- جعفری، محمد تقی، رسائل فقهی، تهران، نشر کرامت، ۱۳۷۷ شمسی
- ۲۱- مروارید، علی اصغر، الینایع الفقه، بیروت، دارالاسلامیه، ۱۴۱۳ هجری قمری
- ۲۲- ابن حزم، علی بن احمد، المحلی، بیروت، انتشارات المکتب للطباعة و النشر، بی تا
- ۲۳- ابن قدامه، عبدالله بن احمد، المغنی فی فقه الامام احمد بن حنبل، نشر دارالفکر بیروت، ۱۴۰۲ قمری

- ۲۴- المرتضی، احمد بن یحیی، شرح الازهار، انتشارات موسسه الامام زید بن علی، بی تا
- ۲۵- ترمذی، محمد بن عیسی، سنن ترمذی، بی نا، بی تا
- ۲۶- حجاوی المقدسی، شرف الدین موسی، الاقناع فی فقه الامام احمد بن حنبل، مطبعه الازهریه، بی تا
- ۲۷- حلّی، حسن بن یوسف، تبصره المتعلمین، قم، مجمع ذخایر الاسلامیه، بی تا
- ۲۸- خطیب، محمد الشربینی، مغنی المحتاج علی متن المنهاج، بی نا، بی تا
- ۲۹- موسوی خوئی، ابوالقاسم، المبانی، تکمله المنهاج، بغداد، مطبعه بابل، ۱۴۲۲ قمری
- ۳۰- السوایسی، محمد بن عبدالواحد، فتح الغدیر، نشر البابي الحلبي، ۱۳۸۹ قمری
- ۳۱- سرخسی، شمس الدین، المبسوط، بیروت، نشر دارالفکر، بی تا
- ۳۲- عاملی، زین الدین، الروضه البهیة فی شرح اللمعه الدمشقیه، بیروت، نشر دارالفکر، بی تا
- ۳۳- طوسی، محمد بن الحسن، تهذیب الاحکام فی شرح المقنعه، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، بی تا
- ۳۴- کاسانی الحنفی، علاءالدین ابی بکر، بدائع الصنائع فی ترتیب الشرایع، بیروت، نشر دارالفکر، ۱۹۹۶ میلادی
- ۳۵- نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام، قم، انتشارات نشر اسلامی، ۱۳۹۰ شمسی
- ۳۶- حلّی، محمد بن منصور بن احمد (ابن ادريس)، السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۰ قمری
- ۳۷- طرابلسی، عبدالعزیز قاضی بن براج، المذهب، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۰۶ قمری
- ۳۸- طوسی، ابو جعفر محمد بن حسن، الخلاف، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۰۷ قمری
- ۳۹- موسوی الخمينی، سید روح الله، تحریر الوسیله، قم، موسسه مطبوعات دارالعلم، بی تا
- ۴۰- الزرقانی، محمد بن عبد الباقي بن یوسف الزرقانی، اراحیه التراث العربی، ۱۹۹۷ میلادی
- ۴۱- شیرازی، ابراهیم بن علی بن یوسف، المذهب فی فقه الامام شافعی، دارالفکر بیروت، بی تا
- ۴۲- ابن قدامه حنبلی، عبدالله بن احمد، المقنی علی مختصر الخرقی، بیروت، نشر عالم الکتاب، بی تا
- ۴۳- کمال الدین، محمد بن عبدالواحد، شرح فتح القدیر للعاجز الفقیر، تهران، نشر طه، ۱۴۲۲ قمری
- ۴۴- البهوتی، منصور بن یونس، کشاف القناع عن متن الاقناع، بیروت، نشر دار الفکر، ۱۹۸۲ میلادی
- ۴۵- الجزیری، عبدالرحمن، الفقه علی المذاهب الاربعه و مذاهب اهل البيت، بیروت، نشر الثقلمین، ۱۴۱۹ قمری

ب) مقالات

- ۱- صالحی، هادی، مطالعه تطبیقی شرط بودن حرز در حد سرقت در مذاهب اسلامی، درجه کارشناسی ارشد، ۱۳۹۳ شمسی
- ۲- ایزدی، علی اکبر و حسن قلی پور، تأملی در حکم فقهی سرقت از بیت المال، فصلنامه پژوهش فقه و حقوق اسلامی، ۱۳۹۳ شمسی،
- ۳- رسولخانی، مرضیه، مطالعه تطبیقی مجازات سرقت در متون یهود و اسلام، فصلنامه تخصصی فقه و تاریخ تمدن، ۱۳۸۸ شمسی
- ۴- اسحاقی، محمد، بررسی مجازات سرقت از فرزند، نشریه فقه و مبانی حقوق اسلامی، ۱۳۹۲ شمسی

